

gyául szolgál, ez nem mellőzhető momentum. A Tud. Akadémia eljárása e tekintetben mindnyájunk előtt követendő például szolgálhat. Csak ennek tulajdoníthatom a műben itt-ott előforduló toll- vagy sajtóhibákat (pl. hasznos beszédek, e. h. hosszas beszédek, káros szelleművé, e. h. társas szelleművé, elsejére, e. h. másodikára, egyéni ész, e. h. egyéni ént, zárhatjuk, e. h. hívhatjuk, nagyrész, e. h. agyrem), ennek a szó- és mondatkimaradásokat (pl. 266. l. 12—13. sor, 272. l. 18. sor, 365. l. 19. sor). Egy ügyes revizori kéz nem egyszer a mondatokon is csiszolt volna (pl. vizsgázásuknak ez a módja, e. h. ez a vizsgálatási mód; a test gyakorlatai és a szellemi, e. h. a test és elme gyakorlatai), egyik-másik hosszabb lélekzetű mondatot (66. l.) felbontotta volna, sőt talán 1—2 helyen az eredeti szöveg értelmét is hívebben adta volna vissza (pl. akaratom nélkül, e. h. amikor akarom). Aztán a 61. lapon nem lehetne-e magyar szavakat adni a beszélő kezdő gyermek szájába? Hasonlóképpen a 236. lapon szükséges-e *Jean-Jacques*-ot szerepeltetni, mikor a címlapon *János Jakab* áll? Végül a vikárius hol tegez, hol magázó s ismét tegez alakban szól növendékéhez.

E megjegyzéseimmel nem akartam a derék fordítás érdeméből levonni, csak jelezni óhajtottam, hogy egy újabb kiadás esetén szükség lesz egy kis revízióra s e kisebbrendű szépséghibák kijavítása után ez a fordítás az, mely az igazi magyar *Emilt* fogja nekünk nyújtani.

Sárospatak.

*

Rác Lajos.

Pfuhl, F. dr.: *Der Pflanzengarten*, seine Anlage und seine Verwertung. Mit einer Tafel und einem Plan. Verlag von Quelle et Meyer in Leipzig. p. 152.

Oktatásunkban mindig és mindig nagyobb tér jut a szemléltetésnek. Különösen a növénytanban fontos ez, ahol akkor kecséget sikerrel a tanítás, ha a tanulók élő, friss növényeken szemléltetik a tanultakat. Többféleképpen törekedtek ennek a megvalósítására. Legtöbbnyire a tanulók hoztak növényeket, persze nem rendszeresen, hanem amint kezükbe akadt. Már pedig, hogy oktatásunk céltudatos lehessen, megállapodott, lépésről-lépésre haladó tanmenetre van szükségünk. Áll ez a növénytanra is és pedig elsősorban, mivel tanulása közben végtelen sok megfigyelést és kísérletet végezhetünk.

Sok helyen arra törekedtek ezért már régi idők óta az iskolák, hogy valamiképpen kerthez jussanak. Pfuhl ebben a munkájában azt írja le, hogy mint oldotta meg ő iskolájában feladatát, mint rendezte be a kertet, hogy az az oktatásnak hasznára legyen, de azért a megállapított kereteket sem pénzben, sem időben túl ne lépje. Megemlíti,

hogy ő egy 1000 m² nagyságú kertet kapott, amit 600 márka költséggel rendezett be és azóta évenként 200 márkába kerül a fentartás. Nem az a cél, hogy növényeket termeljenek, szép egyedeket állítsanak elő, hanem hogy oktatás közben használhassák a növényeket; azért sok olyan növényt is termelnek, amelynek gyakorlatilag (értékesítést értve) semmi haszna sincs, de az oktatás keretében jelentős a szerepe. A zavarok elkerülésére kifejti az egyes kertek közt levő különbségeket is. A növénytan oktatását elősegítő kerteknek háromféle fajtát különbözteti meg. A legrégebb formának az iskola- vagy tanulókeretet tartja, amelyben maguk a tanulók vetik a magot, ápolják, gondozzák a növényeket, termelik a gyümölcsöt stb. Így a tanulókeretekbe csakis hasznos növények kerülnek. A másik fajta a kerteknek, melyet az irodalom rendesen szintén csak iskolakert néven ismer, pedig egészen más célokat szolgál, abiológiai kert. Ebben tanulják, látják a növények, hogy mint nőnek a növények, mint fejlesztik ki a külső viszonyoknak megfelelő szerveiket. Ezekre a kertekre Pfuhl legtalálóbbnak tartja a már évek óta bevezetett tanulókeret elnevezést, bár a tanuló és tanítókeret között nem mindig lehet éles határvonalakat húzni. A pedagógiai szempontból alapított kerteknek utolsó faja a növénykert, amit különleges vizsgálat tárgyává tesz. Végigmegy ebből a szempontból az iskolakertek és növénykertek történetén. Megemlékezik itt rólunk is, amennyiben ismerteti Gönczynek a közoktatásügyi miniszterium felhívására 1870-ben írt munkáját, amely főleg a mezőgazdasági munkások kerti (főzelék, gyümölcs, szőlő, virágkertészetek) oktatásával foglalkozik.

Pfuhl a növénykert alatt nagyjából központi növénykertet, mondhatnánk központi iskolai növénykertet ért, amilyen pl. a főváros zuglói iskolai növénykertje. Ő szerinte ide a tanulókat nem kell beengedni, hanem a növényeket fel kell szállítani az egyes osztályokba. Megkönnyíti az oktatást, kivált nagyvárosokban, ha a növényeket kellő példányban kézhez kapjuk a megfelelő órákra, de azért alkalomadtán nem lehet megtagadnunk azt sem, hogy a tanulók tanáraik, tanítóik vezetése mellett megnézzék az iskolakertet, mivel még az élő, friss növény is más kiszakítva környezetéből. Kisebb helyeken mindezt pótolja a kirándulás, mert a határ bebarangolható részét könnyen elérhetjük, de megannyi párhuzamos osztály sincs vidéken, mint a nagyobb városokban, ezért többször kirándulhatunk. Nagyobb helyeken azonban rá vagyunk utalva a központi iskolai növénykertre, mivel a határnak nem minden részén gyűjthetünk növényeket, arra pedig, hogy távolabbi vidékekre tegyünk kirándulásokat, nincs meg mindig a kellő alkalom.

Ismerteti a poseni kir. gimnázium növénykertjének fekvését,

beosztását. Megállapítja azokat a fontosabb növényfajtákat, amelyeket növénykertekbe lehet és kell is ültetnünk, és közli azokat alfabetikus sorrendben. A nagyobb városok iskolakertjeinek vezetői, akik növényeket szállítanak az egyes iskolákba, mintának vehetik Pfuhl könyvét, amely a kritika szerint első a maga nemében. Szerintünk azonban sokkal nagyobb jövőjük van az egyes, tanuló- vagy tanítókerteknek, amelyek lassanként bár, de lépésről-lépésre minden iskola mellett helyet találnak majd.

Dr. Horváth Károly.

★

Die Selbstregierung der Schüler. Erfahrungen mit F. W. Försters Vorschlägen für eine vertiefte Charakterbildung in der Schule von Johann Hepp. Zürich. Druck und Verlag von Schulthesz & Comp. Zürich 8-adrét, 111 lap; ára 3 korona.

A zürichi iskolai egyesület előjáróságának megbízásából Hepp János «A tanulók önkormányzata» («Die Selbstregierung der Schüler») c. jelentést dolgozott ki, mely jelentést, mint a zürichi «Hivatalos Lap» mellékletét az összes svájci néptanítók megkapták.

Számos igen befolyásos pedagogns felszólítására a szerző eme referátát bővítette és ilyen átalakított formában és könyvalakban a fenti cím alatt látott ezen bővített jelentés napvilágot.

Szerzőnk mindjárt könyvének bevezetésében arra utal, hogy az iskolában is a megváltozott idők és viszonyok érvényesülnek, és különösen a népiskoiák feladata, mind a fegyelem, mind a nevelés terén sokkal nehezebb lett. Olyan dolgokra például, melyek ezelőtt a szülők feladatai voltak, mint rendszeretet, pontosság, illem és szolgálatkészég, az iskolában kell ma a növendékeket nagy türelem árán szoktatni.

Hepp véleménye szerint a pedagogiának nincs magasabb és elérhetőbb célja, mint a fiatalembereket a szabadságszeretetre nevelni és egyéniségekké átalakítani. Igaz, hogy az iskolai fegyelem első sorban a rendszeres tanítás szolgálatában áll, de mégis azon kell lenni, hogy az önfegyelmé nőjje ki magát; összes pedagógiai munkánkat pedig azon igyekezet lelkesítse, hogy a növendék maga magát találja meg; főleg pedig arra kell őt vinni, hogy a jót megválasztani és a rosszat kerülni tudja, mert a szabadságra, vagyis az önfegyelmezésre való nevelés sohasem volt szükségesebb, mint épen napjainkban.

Amint ezekből látjuk, Hepp igen nagy súlyt fektet az önuralkodásra, de ezt — amint a szerző művének további fejezeteiben részletesebben is kimutatja, — csak akkor érjük el, hogyha a tanító a maga saját hibái felett uralkodni tud. Ezért «Das Schulleben als Ausgangspunkt für den Charakter» és a «Der Klassegeist» c. fejezetekben kimutatja a példaadás és a minta nagy értékét, melyet a tanító